

Autor: Theodore Dalrymple

Na internetu narazíte na spoustu podivných a zajímavých věcí. Tak se mi například dnes při brouzdání po webu listu *Guardian* podařilo natrefit na krátké video, v němž slovinský filozof Slavoj Žižek hovoří o podstatě skutečné svobody. Víím, že Žižek je velice slavný „a jak známo, někteří lidé jsou dneska slavní, aniž by se přesně vědělo proč“, takže jsem se to rozhodl zkusit a video si pustit. Koneckonců necelých pět minut není zas taková oběť za poznání povahy *skutečné* svobody, na rozdíl od té zdánlivé a falešné, v níž jsme zřejmě celé ty roky žili.

Žižek mě na první pohled okouznil svou vřelostí. Kdyby snad neexistoval, nejspíš bychom si ho museli vymyslet. Je to takřka dokonalý archetyp intelektuála: ztělesnění satirické představy intelektuála. Dokonalý je i jeho středoevropský přízvuk, protože v něm není možné pronést nic, co by nebylo prostoupeno hlubokou myšlenkou. Smyslu a fungování celého vesmíru rozumí natolik skvěle, že už mu nezbývá energie na udržování svého zevnějšku. Jeho černé triko (volně splývající přes jeho prostorný trup, jehož objem naznačuje, že navzdory svému odporu vůči konzumní společnosti není žádný asketa) křičí do světa nesmírně hlubokomyslné poselství: RADĚJI NE (*I WOULD PREFER NOT TO*). Skoro si to nezadá s graffiti, jež jsem minul na cestě ze svého francouzského domu do Nimes. Sestávalo z jediného slova, *Non*. Nic pronikavějšího (nebo výstižnějšího) už prostě nevymyslíte.

Profesor Žižek – ano, je profesorem na několika univerzitách zároveň, což dokazuje, že svět buď není tak nespravedlivý, za jaký jej považuje, nebo možná naopak je ještě mnohem nespravedlivější, než si pan profesor myslí – formuluje své myšlenky úžasně rozhodnou formou. Nějakým záhadným způsobem se mu daří vložit důraz na každé své jednotlivé slovo, jako televizní hlasatel počasí – akorát že hovoří o budoucnosti světa, ne zítřejších odpoledních přeháňkách. Jeho gesta jsou jako podtržená slova v textu.

V čem tedy spočívá ona *opravdová* svoboda, oproti oné zdánlivé, jíž si dopřávám, nebo jsem se přinejmenším mylně domníval, že si jí dopřávám? Profesor Žižek nám poněkud oklikou prozrazuje, že naše svoboda je ohraničena našimi okolnostmi. Přiznám se, že mě toto odhalení až tolik nešokovalo, jelikož si nedokážu představit, jaké by to bylo žít kompletně oproštěn od okolností nebo situace okolo mě.

Po stručné zmínce o WikiLeaks, pro Žižeka pádném to důkazu naší nesvobody, nám profesor prozrazuje, že v jeho pojetí představuje skutečnou svobodu láska, již má ovšem na mysli výlučnou lásku další osoby, pro niž se člověk vzdává své svobody milovat „nebo mít alespoň poměr“ s kýmkoliv jiným. Nejsem si úplně jistý – a profesor Žižek do toho větší světlo také úplně nevnáší – jak odhalení WikiLeaks ukazují, že naše svoboda milovat se oproti dřívějšímu umenšila, a vlastně ani jaký že přesně je vztah mezi láskou a skutečnou svobodou. Je láska dostatečnou, nebo jen nutnou podmínkou skutečné svobody? Anebo se snad jedná o dvě různá pojmenování téhož?

Celé je to nesmírně záhadné, jakkoliv to profesor Žižek deklaruje s vzácnou a mimořádně poutavou jistotou. Profesor mě trochu zmátl, když bezprostředně poté dodal, že skutečná svoboda znamená svobodu zpochybnit ideu svobody. Nevede ale tato cesta do slepé uličky nekonečného regresu? Vždyť co když opravdická svoboda spočívá ve svobodě zpochybnit ideu svobody a tak dále až do nekonečna? Jak říkali mí pacienti o prekérních situacích, do nichž se vlastní vinou dostali: „Jsem z toho úplně zblblý.“

Profesor Žižek mě tak přivedl na myšlenku, již jsem zprvu nedokázal slovně vyjádřit (filozoficky ne úplně nepodstatný jev, který hádám ukazuje, že myšlenky mohou předcházet pojmy, jimiž je vyjadřujeme). Brzy jsem si ale v momentě prozření uvědomil, o co se jedná: profesor Žižek mi připomněl – dokonce i fyzicky – zástupy falešných kalifornských guru, které jsem potkal na **Kumbhaméle**, hinduistické pouti, která se každých dvanáct let vrací do města Iláhábádu, pokaždé, když se tam řeka Ganga, navzdory intenzivnímu přímému opačnému dojmu, promění v ambrosii, která smývá všechny hříchy.

Rád bych předešel jakémukoliv nedorozumění: nijak tím neodsuzuji profesora Žižeka, ba právě naopak. Kumbhaméla je bezkonkurenčně nejúžasnější shromáždění ohromných počtů na světě: desítky milionů příchozích se tu setkávají podstatně klidněji, než by si mohlo nechat zdát řekněme osm mužských návštěvníků britské hospody. Je to setkání prodchnuté duchem té nejdokonalejší snášenlivosti, kde se nikdo ani v nejmenším nepohoršuje nad šarlatánstvím (ani očividnou zazobaností) kalifornských guru s jejich boxery z ryzího zlata a harémy oddaných následovnic. Nikomu neublíží a hinduismus na doktríně nakonec nijak zvlášť nelpí: vlastně můžu s klidem prohlásit, že pokaždé, když o tomto náboženství dočtu nějakou knížku, nedokážu říct, co to vlastně hinduismus je, o nic lépe než předtím. Nepřekvapilo by mě, kdyby mnozí čtenáři zažívali podobné pocity při čtení Žižeka.

Nemám vlastně nic proti šarlatánům – dokonce k nim chovám jistý obdiv, pokud tedy jsou přívětiví, což samozřejmě drtivá většina z nich splňuje (mrzoutský šarlatán zní jako oxymóron). Proplovat život s jasným vědomím své švindlířské podstaty není úplně malá věc a dalece to přesahuje počiny většiny skutečně upřímných a poctivých lidí. Kdybychom svět včetně akademické sféry zbavili všech šarlatánů, o kolik nudnější by náš život byl!

K něčemu podobnému ale dojde jen stěží. Vychází totiž například *International Journal of Žižek Studies*, kde si můžete objednat žižekovské triko, pokud jste tedy náležitě svobodní, které může posloužit jako vítaná alternativa za ohranou cheguevarovskou variantu. V časopise najdete skvosty jako třeba článek začínající těmito slovy:

V této eseji autor rozpracovává Žižekovu kritiku spekulativního materialismu Quentina Meillassoux. V první části se věnuje Meillassouxově „zásadě faktiality“ (podle níž je nezbytná jedině eventualita) a problematizaci sebeztažnosti tohoto principu Raye Brassierem. Ve druhé části se zabývá Žižekovou kritikou Meillassoux, která problém sebeztažnosti řeší dialektizací principu faktiality a dospívá k tezi o eventualitě nezbytnosti. Třetí část práce rozvádí Žižekovu kritiku, kde hlavní mezeru Meillassouxovy filozofie, tj. nedostatečné objasnění geneze subjektivity, označuje za odmítnutí „konstitutivní mytologie“, jak ji teoreticky popsal Markus Gabriel. Autor ukazuje, že Meillassouxův koncept „hyperchaosu“ ve skutečnosti tvoří jádro jeho mytologie, což zvláště jasně vynikne v kontrastu s alternativní mytologií, konkrétně vizí „kreativní evoluce“ Henriho Bergsona. Konečně pak sledujeme, jak žižekovská kritika Meillassouxetáhne k této mytologii kreativní evoluce s tím, jak dochází k nové formulaci jeho lacanské variace na dialektický materialismus ve světle spekulativní realistické problematiky.

A pokud na vás tato esej sedí jako hrnec na ..., vždycky můžete pokračovat třeba k „Otázce víry: Žižek, žádost a podomácku vyrobená ideologie“.

Esej Theodora Dalrymplea Slavoj Žižek, the Ideal Fraud vyšla na stránkách Taki's Magazine 7. prosince 2014.